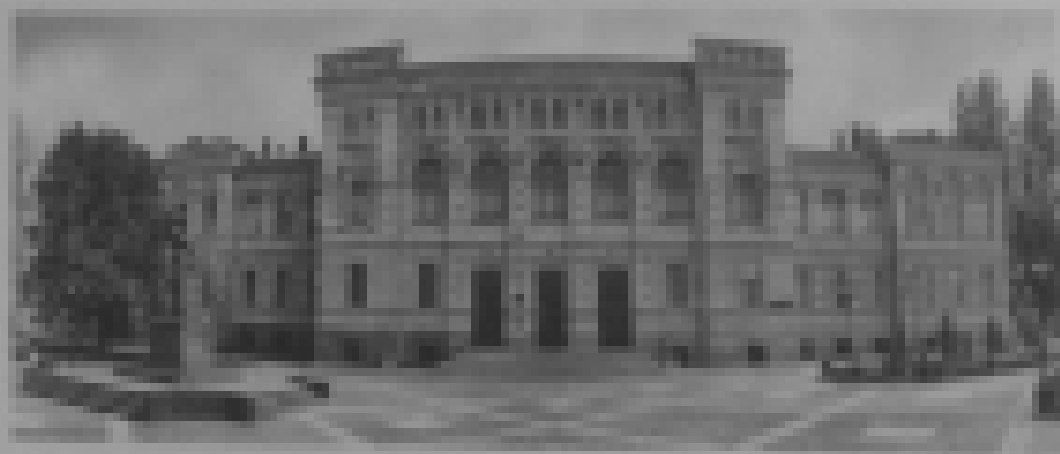

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КЕРОВАНА КРАЇНОЮ ДЕРЖАВНА ПЕДАГОГІЧНА
УНИВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КЕДРОВА ПІДПРИЄМСТВА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
(мовознавство)

Випуск 137

2015

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІОЛІНГВІСТИКИ ТА МОВНИХ КОНТАКТІВ	336
<i>OLEKSANDR BILOUS SURZHYK</i> UND STREBEN NACH GEISTIGER WIEDERGEURT DER UKRAINISCHEN SPRACHE: AUS DER SICHT WESTLICHER FORSCHER.....	336
<i>RICHARD J. BRUNNER</i> . ÜBER DIE SPRACHE DER MEDIEN.....	343
<i>JAKUB FORST-BATTAGLIA</i> . THE PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE: HISTORICAL, DIPLOMATIC AND MORAL ASPECTS.....	349
<i>ТЕТЯНА БЛЯВСЬКА</i> . МОВНІ ПОГЛЯДИ ІВАНА ВЕРХРАТСЬКОГО (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ «В СПРАВІ ЯЗИКОВІЙ І ДЕКОТРІ ЗАМІТКИ ПРО КНИЖКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ЛЮДУ», «ЗАМІТКИ ЯЗИКОВІ»).....	352
<i>HUBERT MICHAEL BRUNNER</i> . DEUTSCH ALS WISSENSCHAFTSSPRACHE – QUO VADIS?.....	357
<i>ОЛНА НВОЗДЯК, ВІКТОРІА СІНО</i> . EINSTELLUNG DER DEUTSCHEN VON TRANSKARPATIEN GEGENÜBER DIALEKT UND HOCHSPRACHE ALS IDENTITÄTSMERKMAL.....	360
<i>ОЛЕГ ГИРИН</i> . ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ ВПЛИВУ СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКИХ ПІВНІЧНИХ ДІАЛЕКТІВ НА РОЗВИТОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	364
<i>ЛАРИСА ГУЦУЛ, ОЛЕКСАНДРА ГУЦУЛ</i> . ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У І ЧВЕРТІ ХVІІІ СТОЛІТТЯ.....	368
<i>ОКСАНА ДАНИЛЕВСЬКА</i> . ЯКІШНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ У СФЕРІ ОСВІТИ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНКЕТУВАННЯ КІЇВСЬКИХ ШКОЛЯРІВ).....	373
<i>ЛІНА КУРЧЕНКО</i> . МОВНА ПОЛІТИКА У БАГАТОМОВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (СВІТОВИЙ, УКРАЇНСЬКИЙ І ШВЕЙЦАРСЬКИЙ ДОСВІД).....	379
<i>ОЛЬГА ЛАПІНСЬКА</i> . АНГЛІЦИЗМИ В СОЦІАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІЙ ФУНКЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.....	385
<i>ТЕТЯНА ЛЕЛЕКА</i> . ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛОАМЕРИКАНИЗМУ ФРІЛАНСЕР В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	389
<i>ЮЛІЯ МАТВІЙВ-ЛОЗИНСЬКА</i> . ЛЕКСИЧНІ ВІДМІННОСТІ БРИТАНСЬКОГО ТА АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ.....	393
<i>ВАЛЕНТИНА ПАРАЦУК</i> . ТИПОЛОГІЯ ВАРІАНТІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СОЦІАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ.....	396
<i>ГАННА РУДНИЦЬКА</i> . ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОВНОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	402
<i>МАРІЯ ТКАЧІВСЬКА</i> . АРГО В СИНХРОНІ І ДІАХРОНІ.....	405
<i>ТАРАС ТКАЧУК</i> . РОЛЬ МОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО БІЛІНГВІЗМУ.....	411
<i>ЗАРЕСЛАВА КОПЕЛЮК</i> . ПОХОДЖЕННЯ, РОЗВИТОК І ПОБУТУВАННЯ ГАЛІЦИЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	415
<i>КАТЕРИНА КОТЕЛЕВЕЦЬ</i> . МОЛОДЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ.....	418
<i>ДАНА КУЛЬБІДА</i> . ФОНЕТИЧНІ Й ГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЦИЗМІВ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ-РЕЦЕПТОРІ.....	421
<i>AUGUSTINE NWAKA, MARCO VASQUEZ</i> . THE 'EFFICACY' OF ENGLISH LANGUAGE AS A LINGUA FRANCA: REFLECTING ON ITS POWER IN THE GLOBAL SYSTEM ARENA.....	425
<i>ДАР'Я ПОЛГОРОДНИК</i> . ІСТОРІЯ АНГЛО-ІРЛАНДСЬКИХ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ ТА ЇХ ПЕРІОДИЗАЦІЯ.....	432
КАРТИНИ СВІТУ В АСПЕКТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ, ЛІНГВОКОГНІТИВІСТИКИ ТА ЕТНОЛІНГВІСТИКИ	435
<i>ОЛЕКСАНДР КОЛЕСНИК</i> . ВІД МІФОСЕМІОТИКИ ДО НЕО-АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ У ЛІНГВІСТИЦІ.....	435
<i>НАТАЛІЯ КОЧ</i> . РЕФЛЕКТИВНОСТЬ ПОНЯТІЙ «ПРАВО» І «ОБЯЗАННОСТЬ» В ДРЕВНЕРУССКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРЕ: ЛІНГВОФИЛОСОФСЬКИЙ І КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТИ.....	440
<i>VALERY MUKHAULENKO</i> . ON COGNITIVE MAPPING.....	444
<i>КОСТЯНТИН МІЗИН, ІРИНА КУЧЕРЕНКО</i> . СПЕЦИФІКА ОБ'ЄКТИВАЦІЇ КОНЦЕПТУ СТРАХ У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ П. ЗЮСКІНДА «DAS PARFUM»).....	448
<i>ВАЛЕНТИНА СІМОНОК</i> . ЗАПОЗИЧЕНІ НАЗВИ ОСІБ ЗІ СФЕРИ ДИПЛОМАТІЇ ТА ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ.....	452
<i>ЮЛІЯ БСЛОЗЬОРОВА</i> . ВЗАЄМОДІЯ ЛЕКСИЧНИХ І ГРАМАТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЧАСУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕМПОРАЛЬНОЇ КАРТИ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО ДИСКУРСУ.....	

ВІД МІФОСЕМІОТИКИ ДО НЕО-АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ У ЛІНГВІСТИЦІ

Олександр КОЛЕСНИК (Київ, Україна)

У статті розглянуто основи принципу нео-антропоцентризму в лінгвістичних студіях на основі універсологічного підходу і положень теорії міфологічно орієнтованого семіозису. Розглянуто етимологію імен концепту ЛЮДИНА. Запропоновано універсологічну типологію суб'єктів семіозису

Ключові слова: людина, культура, мова, код, семіозис, свідомість

The article discusses the premises of neo-anthropocentric approach implemented in present-day linguistics. The principle under discussion encompasses basic notions of universalia oriented studies and mythic semiosis theory. Etymology of the MAN concept's names are analyzed. A universal model of MAN as a semiosis subject is suggested.

Key words: man, culture, language, code, semiosis, mind

Тенденція до інтеграції методологій різних галузей гуманітарних наук, а також увага до різноманітних аспектів знаково-опосередкованої взаємодії людей та лінгвоспільнот на усіх рівнях мовно-мовленнєвої діяльності [1; 8; 9] визначають актуальність пошуку гносеологічних орієнтирів, що дозволяють адекватно інтерпретувати потік вхідних сигналів від світу / світів, що перебувають у динамічному стані потокових трансформацій. Принцип антропоцентризму (Гесіодівська теза "людина - мірило всіх речей" як спосіб раціоналізації дійсності), що декларується як визначальний у наукових студіях останніх десятиліть, вичерпав себе у традиційному розумінні. Його зміст сформований у межах міфу-симулякру "людина це центр", "божество", "майстер у майстерні", "машина".

У сучасних наукових парадигмах декларована увага до людини супроводжується достатньо чітким акцентом на особистості (зокрема, мовній особистості) як вищому рівню її розвитку, соціалізації та духовного становлення [3; 4; 7]. Здійснювані розвідки не виходять за межі механістичного розуміння людини як *homo sapiens*, тобто, як виду роду Люди (Номо) із родини гомінід в роді приматів, що має значний ступінь розвитку матеріальної та нематеріальної культури (виготовлення та використання знарядь праці), здатність до мовно-мовленнєвої діяльності та розвинене абстрактне мислення (=X00). При цьому, орієнтація власне на особистість (укр. *особистість*, пол. *osobistość* → "особина", що акцентує ідею винятковості, дискретності, одиничності (пол. *jednostka*, укр. *один*, а. *one*, безособовий маркер людини, що, в принципі, не враховує її індивідуальні властивості; рос. *личность* ~ *личина*, що імплікує набуття людиною ситуативних рольових іпостасей) як раз і породжує міф-симулякр, базовий смисловизначальний оператор як у наукових студіях так і у культурно-світоглядних трансформаціях. Вихідна "системна помилка" тиражується у хибній концептуальній матриці: традиційний антропоцентризм (егоцентризм) є основою споживацького світогляду представників паразитичної цивілізаційної моделі, орієнтованої на техногенні способи діяльності та ігнорування сутності й призначення людини.

Ми ведемо мову про глибинні зрушення у ціннісному, когнітивному та поведінковому планах людини й оточуючого її енерго-інформаційного простору в сучасну нам епоху трансформацій. Відповідно, вимагає переосмислення сутність людини як інтерпретатора дійсності та окреслення уявлень про неї як "сигніфікативної інтерпретанти". Традиційні характеристики "мовної особистості" [4] не є вичерпними для розуміння сутності ЛЮДИНИ. Природу людини пропонуємо розглядати не в контексті оператора (ЩО ?), а в межах понятійних орієнтирів, заданих оператором (НАВЩО ?). Базові ознаки ЛЮДИНИ як елемент мережі ЖИТТЯ / учасника міжсистемних взаємодій ми розглядаємо в координатах ієрархічно аранжованих і синергетично (контекстуально) проявлених онтологічних, функціональних, просторово-темпоральних і аксіологічних ознак. Ці ознаки вписуються до універсальної багатовимірної моделі, що в ієрархічному (парадигмальному) плані

охоплює матеріальний (фізіологічні) (1), емоційно-чуттєвий (2), ментальний (3), соціально-адаптивний (4), соціально-діяльнісний (5), ціннісний (6), світоглядно-креативний (7) рівні людини. У синергетичному (синагматичному) вимірі розкриваються типи відносин: родинний (найближчі родичі -1), сімейно-родовий (члени сім'ї, роду - 2), професійний (колеги - 3), соціально-синергетичний (друзі, партнери - 4), колективно-синергетичний (однодумці, рівень творчої співпраці колективів - 5), ціннісно-синергетичний (національний - 6), природо-відповідний (наднаціональний, загальнолюдський - 7) (Рис.1).

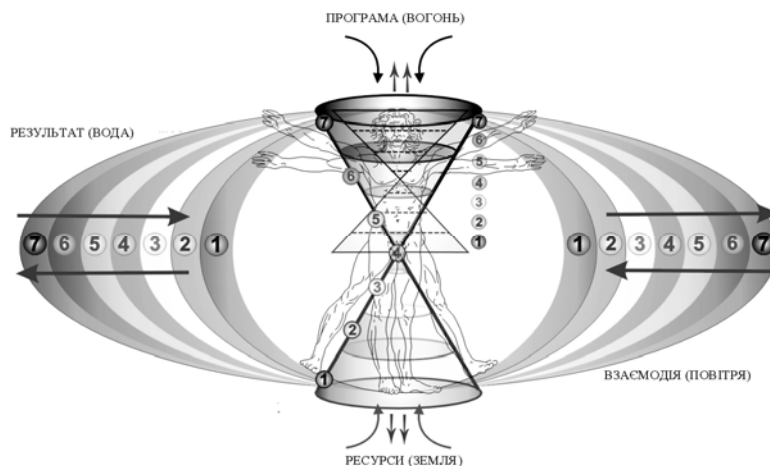

Рис. 1 Універсальна модель ЛЮДИНИ

З огляду на практично невичерпну кількість визначень і номінацій ЛЮДИНИ, конфігурацію смислового атрактору, що їх об'єднує та детермінує контекстуальні асоціативні імплікації, ми визначаємо з опорою на вихідні аксіоматичні "нано-міфи", закодовані у змісті внутрішньої форми імен концепту ЛЮДИНА.

Так, а. *anthropo-* < дгрец. ἀνθρώπος "чоловік, людська істота" < аттік. *andra* (р.в. *andros*) < грец. *aner* "чоловік" (протисталяється божеству, жінці) [11] < іє. *ner-(t-),aner-* (*aner-?*) асоціюються зі значеннями "(магічна) життєва сила" та "людина"; *nerio-*, *nōro-* "чоловічий, сильний" як у дінд. *nār-* (*nā*), авест. *nar-* (*nā*) "чоловік, людина"; дінд. *nārī*, авест. *nāirī* "жінка", дінд. *nārya-*, авест. *nairyā-* "чоловічий, мужній" - подібно до дінд. *sūndra-* "повний життєвої сили, молодий", авест. *hunara-* "чудесна сила", дінд. *nṛtū* "герой (пор. дірл. *so-nirt*, кімр. *hy-nerth* "хоробрий, сильний". У свою чергу, грец. *νωρει, ενεργει* (спорідн. з *ner-*(Π) "під, низ", пор. дісл. *norðr*), *ανηε, -ερα, ανδρος* "чоловік, людина", *ανδρειος* "мужній, міжність", *ενηωρ* "повний життєвої сили", алб. *njer* "чоловік, людина", лат. *neriōsus* "спротив, сильний [звук]", *Neriō*, - *īenis* "сильна"- ім'я богині, пов'язаної з культом Марсу; кімр. *ner* "герой", дірл. *ner* "кабан" (тотемічна номінація, де кабан асоціюється з життєвою / репродуктивною силою), дірл. *ner*, кімр., корн. *nerth* "мужність, армія", брет. *nerz* "сила", дірл. *ner* "я зміцнюю / даю сили", кімр. *nerthu* "зміцнювати, підтримувати", брет. *nerza* "зміцнювати"; дірл. *nār* (**nōro-*) "шляхетний, мужній", гал. власні імена *Nerto-hriga*, *Esu-nerthus*, герм. *Nerthus* ім'я богині родючості, дісл. *Njordr* - ім'я бога родючості (Нйорд з роду Ванів, прашур Фрейра та Фреї, також пов'язаних з процесами породження і родючості) [13: 765]. Наведені етимологічні паралелі виділити базові ознаки людини як "носій сили, енергії" та "здатний породжувати". Акцентуація зв'язку сем "сила" та "божественність" уможливають подальшу інтерпретацію: людина - носій і провідник енергії, організований як фрактальна копія "божественних" (надсистемних) паттернів енерго-інформаційного обміну. При цьому базові типи енергетичних взаємодій розглядаються у дзеркалі змісту концептів-міфологем ВОГОНЬ, ЗЕМЛЯ, ПОВІТРЯ, ВОДА [5], що проявляються у наборі сценаріїв (як універсальних так і етноспецифічних) за участю людини, етносів і міфопоетично осмислених складників різних планів буття (Рис.1.).

Відзначимо також наступні паралелі: гот. *wair*, да., двн., фриз. сакс. *wer* "людина, чоловік" (у да. мові маркер чоловічої статі на протизагу *wif*), дпівн. *verr* "людина, одружений чоловік", норв. *verfader*, ддан. *värfader* "свекор, тесть", швед. *värbror* "свекор", н. *Werwolf*,

Wergeld, а. *wergild*, лат. *vir*, дірл. *fer* (*fear*), дінд. *vīrah* "чоловік, герой", лит. *vūras* "чоловік" < і.е. **uīros* / *uiros* "людина, чоловік" (гіпотетично, за [6: 591] ← **uei*- "плести, зв'язувати", яка імплікує "перехідність" людини як виду від сакральної (інформаційної) надсистеми до матеріальних нижчих світів природи), а також функцію "структурування простору" через "зв'язування" (функція жіночого начала, енергії ЗЕМЛІ). Ми також пропонуємо співвідносити цю одиницю з і.е. *uei-*, *ueiā-i uī-* "починатись, шлях" / "сила" [13: 1123], що дозволяє інтерпретацію "носій програми", "той, що визначає напрямок (розвитку)". Це узгоджується з нашим розуміння базової функції чоловічого начала (енергії ВОГНЮ). Показово, що і.е. *uei-*, *ueiā-i uī-* може розглядатись як джерело да. *wer* і да. *wif*, що вказує на первинну синкретичну єдність двох начал людини як діалектичної відкритої системи.

Існує версія гел. *fear* "людина", ірл. *fear*, дірл. *fer*, вал. *gwr*, корн. *gur*, брет. *gow*, дпівн. *verr*, а. *werwolf*, снкр. *vīra* < **viro-s* "верхній, супер" [12: 168], що дозволяє підкреслити "божественність" (фрактальну подібність) людини як провідника і "оператора" різних видів енергії, а також діалектично різно-орієнтовану систему (як "догори" так і "донизу" залежно від аксіологічних доміант). У кельтських мовах існує також номінація гел. *duine* "людина", ірл. дірл. *duine*, (мн. *dóini*), вал. *dyn*, (мн. *dyneddon*), корн., брет. *den*, *dunjd-s* "смертний", спорідн. з грец. *θαίνει* "помирати", *θανατος* "смерть", *θνητος* "смертний", а. *dwine*, снкр. *dhvan* "розбиватись на друзки" [12:146], що віддзеркалює властивість ЛЮДИНИ як системи здатної до "перезавантаження", а також орієнтованої на стратегічну еволюційну трансформацію (рівень 4 - як перехід / зв'язок між матеріальним та інформаційним планами буття).

Укр. *людина*, *люди* і спорідн. з ним пол. *lud*, *ludzie*, чес. *lid*, *lide*, болг. *люде*, псл. *ljudъ*, **ljudъe*, лит. *liáudis* "народ", лтс. *liaudžià* "домочадці", двн. *liut*, свн. *liute*, н. *Leute*, гр. *ελεύθερος*, лат. *liber*, *liberi* "діти", гот. *liudan* "рости", дінд. *ródhati* "росте", алб. *lenj* "народжується, виникає" < і.е. **leudho-* / *leudhi-* **leudh*"рости" [2 (3: 323)] вказують на властивості ЛЮДИНИ як системи, здатної до розширення і само відтворення (у сенсі дуалістичної природи речей, потенційно – система-паразит).

Слов'янський новотвір *чоловік* не має відповідників в інших і.е. мовах, у той час як навіть у слов'янських мовах відсутні точні відповідники його складникам. Так укр. *чоловік*, рос. *человек*, біл. *чалавек*, пол. *człowiek*, слц. *čłowjek* "людина, одружений чоловік", болг. *човен* "людина, мужчина", псл. *čelověкъ* / *сьlověкъ* "людина, одружений чоловік, слуга" не має одностайно сприйнятої етимології, може співвідноситись з кількома значеннями: а) псл. *čel'adъ* "людина, одружений, слуга" + лит. *vaikas* "дитя, син", прус. *waix* "слуга, наймит", тобто, "член роду", що, гіпотетично, має субординатний статус (відголосок матриархату?); більш спірні версії: б) < *čelo* "чоло, лоб" + *věкъ* "сила" < **розумний* (?), "той що має силу в лобі", типологічно наближений до одного із значень *άνθρωπος*; в) як одноосновне *čelov-ěk* як "член племені"; г) < *словекъ* < *словити* "мовець"; д) енклітика займенників типу пол. *kolwiek* (*kdokolivek* "будь-хто"); е) *čelo-* ≈ двн. *halid*, да. *halæð* "чоловік, воїн, герой", гр. *κέλор*"син, нащадок"[2 (6: 339)]. Наведені етимології інтегруються за ознаками "субординатний, підпорядкований", тобто, не "домінатор" / "бог", а "ієрархічно узгоджена ланка у мережі Життя", що відповідає принципам природо-центризму (відголосок давнього язичницького світогляду) та системності. Етимологія (д) віддзеркалює "поліцентричність" / "багатоядерність" і нежорстку категоріальність (плинність, динамізм) структур різної природи (соціальних, ментальних, знакових), до яких залучена людина. Ознаки "розумний" і "мовець" інтегруються через значення "сила" - сила розуму як творчо-перетворювальний чинник та сила знаку (сакрально-магічні властивості мовного коду в контексті міфологічної картини світу) як інструмент перетворень у світі. З огляду на етимологію (а), людина як носій СИЛІ є актантом, що діє в рамках природо-доцільних обмежень; етимологія (е) дозволяє інтерпретацію "надзвичайний", "творець незвичайного" (тобто, "той, що може виходити за межі", "творець профілів" у неструктурованому енерго-інформаційному полі) та, водночас, "елемент системи (роду, соціальної групи)", яку в певних контекстах він захищає. Етимологія (е) набуває особливого змісту, якщо припустити зв'язок з і.е. **kel-* "підносити, високий" [13: 544], звідси *чоло* як "найвищий компонент тіла"; відповідно, "підвищення" в абстрактно-логічному сенсі постає як "профілювання", творення *нового*, пов'язане зі *зламом старого* і зусиллями (*протистоянням*), асоційованими з героїчною діяльністю.

Універсальною номінацією людини є євроазіат. **mān-*, іє., **man-*, урал. **mańć-* (основа самоназв мадяр та мансійців) [14]. З цими основами у германських мовах співвідносяться: а. *man*, да., днн., *man*, нл., шв. *man*, дісл. *maðr*, *mannr*, гот. *manna* < *герм. *manwaz-* < іє. **mān-* (< **manu-*) "людина". Серед гіпотез [6: 374] відзначимо: а) < іє. **men-* "думати" (за гіпотезою В.В. Левицького іє. **men-* < *semā-* / *smē-* "різати, розщеплювати", тобто, "думати" = "розкладати на частини"; пор. дісл. *munr* "душа, думка", *tuna* "пригадувати", гот. *gamunds* "спогади", да. *getynd* "розум, пам'ять", укр. *пам'ять*. Такий підхід узгоджується з нашим розумінням того, що 1) базовою функцією ЛЮДИНИ як ТВОРЦЯ (інтерпретатора) є саме ментальна діяльність (зв'язок з інформаційною сферою, сферою ДУХУ), яка становить рівень 3 в універсальній моделі ЛЮДИНИ-СИСТЕМИ; 2) "розкладання" є основою аналітичних операцій, притаманних ментальній діяльності людини, а з іншого боку - інгерентною властивістю руйнувати об'єкти, з якими людина взаємодіє; 3) ментальна діяльність є видом енерго-інформаційних процесів, що відповідає якості "антропний"; б) < **ghmon-* "земний", що або є дериватом **gumon-* / *gmanon-* з втратою *g* (зв'язок зі стихією (енергією) ЗЕМЛІ як контейнера ресурсів), або пов'язується з іє. **men-* як назвою духа або божества. На користь останнього свідчать власні імена: бога германців тевт. *Mannus*, кельтського божества дірл. *Manannán Mac Lir* "син моря", санскр. *Manu* "той, хто дав закон" [12: 394-395]. У цьому випадку людина постає як (фрактальна) копія божества-упорядника (співвіднесення зі стихією ВОДИ як сфери досягнення результатів при синергетичних взаємодіях систем). З цією ж основою пов'язане укр. *муж*, друс. *мужь*, ст.-слов. *мъжь*, болг. *мъжьт*, сербохорв. *муж*, словен. *тож*, чес., словц. *тиж*, пол. *таж*, в.-луж., н.-луж. *тиж*, фін. *mies* "чоловік", драв. *man* "король, воїн, володар" [14].

З огляду на етимологію < **ghmon-* згадаємо новотвір а. *human* < дфр. *humain*, *umain* "людський; той що належить людині" < лат. *humanus* "людський" та "добрий, м'який, ввічливий, цивілізований" (лат. *homunculus* "маленька особа" - що, з одного боку, вказує на зменшений характер людини як копії божественної матриці а. *humiliate* "принижувати", а з іншого - вказує на потенційну орієнтацію "донизу"), спорідн. з *homo* "людина" і *humus* "земля, земляна істота" - традиційна маркована опозема до божественних істот. При цьому іє. **ghmon-* / *(*dh*)*ghomon-* "земляна істота" < **dhghem-* "земля" - віддзеркалює хтонічне начало в природі людини, а саме - матеріальну природу білкового "інформаційного носія", що в контексті сучасних лінгвокультур переосмислюється як а.розм. *skinjob*, *meatsuit*. Пор.: *þeir mannlikun // mörg of gerðu // dvergar í jörðu, // sem Durinn sagði*. (карлики багато з глини зліпили людських образів, як звелів Дурин) [15:10], *in sudore vultus tui vesceris pane donec revertaris in terram de qua sumptus es quia pulvis es et in pulverem reverteris* "у поті чола їстимеш хліб, доки не повернешся у землю, звідки тебе взято, бо ти ї прах і до праху повернешся" [16: (3:19)]

Відзначимо суплетивні номінації колективів людей, що віддзеркалюють їхні властивості, які проявляються при взаємодії груп (кластерів носіїв / провідників енергії), резонансні взаємодії між якими є більш складними і менш контрольованими. Так, а. *people* < а.-фр. *people*, дфр. *peupel* "люди, населення, натовп" (також ісп. *pueblo*, іт. *popolo*) < лат. *populus* "люди, громадяни, натовп" невідомого (етруського?) походження; реалізують базові семи "той, що займає простір /населєє" та "розширення / збільшення" ← "множинність". У свою чергу, а. *folk*, да. *folc* "прості люди, плем'я, множина, загін, армія", дфриз. *folk*, дісл. *folk* "люди, загін", снл. *volc*, н. *Volk* < протогерм. **folkom* < протогерм. **fulka-*, ймовірно "загін воїнів" (пор. лит. *pulkas* "гатовп", цслов. *pluku* "військовий підрозділ", да. *folcstede* "місце проживання" "бойовище") [11]. Окрім значення "множина", ці номінації імплікують уявлення про "розширення", "заповнення", "войовничість" і потенційно конфліктний характер людських зібрань та схильність до реалізації домінантно-паразитуючої (відносно природи та слабших етносів) екзистенційної стратегії (рівень 5).

Переосмислення сутності людини як основа нео-антропоценризму відбувається за підходу до неї як до об'єкту, включеного у багаторівневі і багатопланові відносини, що передбачають зрушення і зміну концептуальних домінант. Відповідно, ЛЮДИНА не є ані незмінним центром, ані "верхівкою" в системній ієрархії. Це відкрита система, здатна до самопідтримки і свідомих еволюційних трансформацій (*sustainable system*) - об'єкт з набором імперативних онтологічних ознак, що дозволяють йому бути цілісним, дискретним та диференційованим у мережах подібних

об'єктів. Здатність людини-системи до "сталого розвитку" зумовлена можливістю сприймати вхідні сигнали / ресурси (різної природи), обробляти вхідну інформацію та видавати наслідки інтерпретації, тобто, здійснювати енерго-інформаційний обмін, проводити енерго-інформаційні потоки (реалізовувати програми розвитку). Ці властивості визначають набір базових функцій ЛЮДИНИ: вона є провідником енергії та творцем варіантів світу / інтерпретатором дійсності. Виконання цих функцій і синергетично детермінованих ролей (родинних, соціальних, професійних - згідно вікових, гендерних та індивідуальних психофізичних рис) зумовлює корисність ЛЮДИНИ для надсистеми та ефективність взаємодії з рівно-ранговими сутностями у просторових кластерах, виконання процедур "адекватного менеджменту" для підсистем, що забезпечує поступ останніх.

Універсологічний нео-антропоцентризм дозволяє переосмислити типологію "мовних особистостей". З урахуванням типу свідомості (С), базових когнітивних процедур (КП) (ієрархічний план), специфіки використання мовного коду (К), а також єдності раціонального та ірраціонального начал ества ЛЮДИНИ, що зумовлюють її соціальні прояви (Сц) (синергетичний план), виділяємо на основі обговорюваної універсальної моделі (Рис.1) такі її типи:

1. *Homo Sapiens*. С - точкова; КП - в межах дискретних доменів або їхніх сегментів, К-фрагменту коду, Сц - "функціонал" виконавець скриптів, обмежених стереотипним "здоровим глуздом";
2. *Homo Ludens*. С - лінійна, КП - з мінімальною варіативністю траєкторій на рівні одного або двох доменів, К - субмови / діалекту, Сц - "фатичний рольовий гравець", здійснює практики обмежено-сценарного типу;
3. *Homo orientalis*. С - площинна, КП - у межах доменів, дотичних до професійної діяльності, процедури метонімічного та метафоричного характеру, здебільшого "експліцитні", орієнтовані на емпіричний досвід і традиційні "методологічні міфологеми", К - мови у відносно стандартизованій іпостасі як системи "з налаштуваннями за замовчанням", Сц - дослідник-аналітик / вчитель-транслятор;
4. *Homo loquens*. С - об'ємна (соціалізована), КП - у межах картини світу з використанням когнітивних процедур типу метафор і метонімії, К - кількох мов і функціональних стилів (в тому числі професійної субмови), Сц - власне "мовна особистість" як "авто-промоутер", ефективний комунікатор, що створює адекватний імідж себе і продукту власної діяльності у суспільстві,
5. *Homo faber*. С - тороїдальна (групова), КП - гіпер-концептуалізація із залученням ірраціонально-чуттєвих паттернів обробки інформації типу концептуальних алюзій та "входом" до варіативних концептуальних просторів етнічних груп, колективів, К- дискурсотворення і вільне комбінування елементів коду (вільний і свідомий вибір комунікативних стратегій і тактик), Сц - лідер / координатор, що забезпечує взаємодію різних лінгвоспільнот;
6. *Homo magister*. С - об'ємно-тороїдальна (суспільна), КП - багатовимірні процедури концептуалізації, що здійснюються у динамічних варіативних системах координат, залучаються моделі обробки інформації типу концептуального оксиморону, у фокусі перебувають концепти аксіологічної сфери, що дозволяє здійснювати вибір вектору поступу породжуваної концептуальної системи, К - на рівні бачення / відчуття полі-кодових взаємодій у межах енерго-інформаційного поля семіосфери, Сц - за умови відповідної ціннісної орієнтації лінгвокультури дозволяє людині як лідеру національного масштабу здійснювати інтерпретативну, манупулятивну та ін. види діяльності, пов'язані зі створенням нових елементів коду, породженням образу світу;
7. *Homo Deus*. С - потокова (загальнолюдська), КП - багатовекторні комплекси раціонально-ірраціональних операцій, що враховують "концептуальні інверсії" як періодичні "перезавантаження" систем різної етіології, а також ноосферні й екстра-ноосферні енерго-інформаційні взаємодії та матриці варіативних іпостасей світу, К - на рівні синтетичного раціонально-ірраціонального моделювання альтернативної реальності засобами мовного коду, зафіксованих у мовних системах, Сц - включеність у динамічні зв'язки в ієрархічному (парадигмальному) та синергетичному (синтагматичному – міжособистісному, колективному, міжколективному тощо) вимірах дозволяють людині виконувати своє "функціональне

призначення", а саме, проводити енергоінформаційні потоки та здійснювати перетворювальну діяльність, бути творцем ("за образом і подібністю") культурних / цивілізаційних моделей.

Вказані типи / іпостасі людини проявляються в різному обсязі в процесі життя і практичної діяльності, а також набувають специфічних рис з огляду на гендерні (взаємодія з певним видом енергії та спосіб її проведення), вікові (стратегічні і тактичні завдання людини певного віку, залежні від наявного і накопичуваного досвіду) та етнокультурні (способи колективної взаємодії та осмислення світу) чинники. Людина як інтерпретатор є суб'єктом нежорсткої категоріальності та ланкою у поліцентричному світі, організованому за принципом природо-відповідності. За умови визначення Бога (Логосу) як прояву універсальних законів природи, зміст міфологічного оператора "людина створена за образом і подібністю бога" в контексті нео-антропоцентризму дозволяє розглядати людину як динамічну адаптивну систему, здатну до лінгво-креативної діяльності. Перспективним є переосмислення методології та пріоритетів сучасних досліджень, розгляд явищ мовно-мовленнєвої діяльності людини у світлі природо-відповідності, вихід за межі "мовної особистості" як творця образу світу, уточнення набору когнітивних процедур, розширення теоретичних і прикладних аспектів семіозису.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Домброван Т.И. Язык в контексте синергетики : Монография / Т.И. Домброван. – Одесса : КП ОГТ, 2013. – 346 с.
2. Етимологічний словник української мови : В 7 томах / Укл. Болдирєв Р. В та ін. – К. : Наукова думка. – 1982 – 2006. – Т. 1–5.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
4. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 264 с.
5. Колесник О.С. Функціонально-семантичні особливості номінації концептів СТИХІЙ // Мовні та концептуальні картини світу. – Вип. 46. – Ч. 2. – К. : Київський університет. – 2013. – С. 167 – 175.
6. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга, 2010. – Т.1. – 610 с.
7. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / В.А. Маслова. – Минск : ТетраСистемс, 2004. – 256 с.
8. Мізін К.І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : Монографія / К.І.Мізін. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2011 – 448 с.
9. Потапенко С. І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу) : Монографія / С. І. Потапенко. – К. : Вид. Центр КНЛУ, 2004. – 360 с.
10. Хейзинга Й. Homo ludens. Человек играющий / Й. Хейзинга ; [пер. с нидерл.]. – М. : ЭКСТО-Пресс, 2001. – 352 с.
11. Etymological Dictionary of Modern English / Ed. by D. Harper. – access mode : <http://www.etymonline.com>
12. McBain A. An Etymological Dictionary of the Gaelic Language / Alexander. A. McBain, LL.D. – Stirling : Eneas MacKay, 1911. – 426 p.
13. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bd. 1–2. – Bern : Francke. – 1959. – 1183 S.
14. StarLing database server / S. Starostin, G. Bronnikov, Ph. Krylov. - 1998-2012. — режим доступу : <http://starling.rinet.ru>
15. Völuspá. – access mode : <http://norse.ulver.com/edda/voluspa.html>
16. Vulgate (Latin) : John Chapter 3. – access mode : <http://www.sacred-texts.com/bib/vul/joh003.htm#019>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олександр Колесник – доктор філологічних наук, професор кафедри германської та романської філології Київського університету ім. Б. Грінченка.

Наукові інтереси: лінгвосеміотика, лінгвокультурологія, когнітивні студії, міфопоетика, універсологія